

STORTINGET

Innst. 258 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:75 S (2020–2021)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om en nasjonal leseleststrategi

---

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien må inneholde tiltak for å styrke tilgangen på litteratur og legge til rette for lesefremmende tiltak i skole og på arbeidsplassen og andre relevante steder. Den må også inneholde forslag til kompetanseløft for å legge til rette for engasjement og motivasjon for lesing. Strategien må være økonomisk forpliktende og være et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om skolebibliotek, der de kommer med forslag om å pålegge kommunene en plan for skolebibliotek som sikrer at alle barn har jevnlig tilgang, også på egen hånd, til et skolebibliotek med en fagutdannet bibliotekar.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem en rapport om hvilke tiltak som har best effekt for å øke lesing og lesemotivasjon.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Odd Omland og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, Marianne Haukland, lederen Kristin Ørmen Johnsen og Tage Pettersen, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Silje Hjemdal, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, og fra Kristelig Folkeparti, Jorunn Gleditsch Lossius, viser til representantforslaget om en nasjonal leseleststrategi. Innledningsvis vises det også til en felles merknad i Innst. 14 S (2020–2021):

«Komiteen viser til at undersøkelser viser en nedgang i lesing og endrede leselesmønstre. Å snu dette krever arbeid over tid, og det vil styrke arbeidet å inkludere litteraturorganisasjonene.»

Komiteen anerkjenner med dette at vi står overfor en utfordring med endrede leselesmønstre og en nedgang i lesingen. Videre at nødvendige tiltak må være langsiktige, og at arbeidet må inkludere litteraturorganisasjonene.

I anledning dette representantforslaget har det kommet høringsuttalelser fra Bibliotekarforbundet, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, Aksjon skolebibliotek, Foreninge !les, Den norske forfatterforening, Bokhandlerforeningen og Forfatterforbundet. Før jul 2019 utarbeidet en tilnærmet samlet bokbransje et forslag til en ny lesepolitikk i statlig regi.

De fleste av høringsinstansene refererer til dette arbeidet i sine innspill.

Kort oppsummert er dette tiltakene:

1. Handlingsplan for lesing.
2. Statusheving av norsk.
3. Videreføring og styrking av eksisterende lesetiltak.
4. Styrking av skolebibliotekene.
5. Et bedre grunnlag for politikktutvikling.

Komiteen viser til statsråd Abid Q. Rajas svar til komiteen av 12. januar 2021, der han deler oppfatningen om at langsiktige tiltak er viktig. Han viser blant annet til evalueringen av innkjøpsordningen, utført av Høgskolen i Volda i 2020, som viser at innkjøpsordningen er en rimelig og effektiv ordning som sikrer både å skape og spre litteratur.

Høsten 2019 la regjeringen frem Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023 «Rom for demokrati og dannelse». Strategien er senere forlenget frem til 2024 på grunn av pandemisituasjonen. Gjennom denne strategien vil regjeringen bidra til å utvikle bibliotekene som synlige institusjoner i kommuner, skoler og læringsinstitusjoner. Det er et uttalt mål at bibliotekene skal nå nye brukere med litteratur og lesing, legge til rette for kunnskapsformidling og at bibliotekenes digitale samlinger skal økes. Ett tiltak for å oppnå dette er at Nasjonalbiblioteket årlig lyser ut midler til aktiv formidling, slik at folkebibliotek og fylkesbibliotek over hele landet kan skape gode tiltak for å styrke lesingen og øke utlånet av fysisk og digitalt materiale. Første runde med fordeling av prosjektmidler fant sted høsten 2020 og gjelder for 2021. Over 100 formidlingstiltak i norske folkebibliotek fikk tilskudd.

Komiteen merker seg at Kunnskapsdepartementet viser til at skolene fikk nye læreplaner høsten 2020, hvor fem grunnleggende ferdigheter ble tydeliggjort og prioritert. Lesing er en av de fem ferdighetene. De nye læreplanene legger til rette for at elevene utvikler lesekompetansen sin gjennom hele opplæringsløpet, og både leseferdigheter, lesemotivasjon og det å lære å bruke bibliotek er vektlagt. Departementet viser også til at god leseopplæring handler om lærere som har god og oppdatert kompetanse på feltet. Rundt 40 000 lærere har siden 2015 fått tilbud om videreutdanning, og høsten 2020 fikk om lag 6 000 lærere tilbud innenfor denne strategien. Om lag 1 400 av disse lærerne gjennomfører videreutdanning innenfor fag/fagområder som norsk, norsk tegnspråk, samisk, andrespråkspedagogikk, begynneropplæring og lesing og skriving som grunnleggende ferdighet.

Komiteen merker seg også at Språkløyper ble avsluttet i 2019, men at midler til lesestimulering er videreført for 2020. I statsbudsjettet for 2021 er det over kap. 226 post 21 satt av 4 mill. kroner til ordningen der priva-

te frivillige og ideelle organisasjoner kan søke om tilskudd til lesestimuleringstiltak.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter forslagene i representantforslaget om en nasjonal leselestyringsstrategi og viser til at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i flere omganger har fremmet mindretallsforslag om dette, blant annet i forbindelse med behandlingen av kulturmeldingen og senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2021. En langsiktig leselestyringsstrategi har lenge vært etterlyst av en samlet bokbransje og litteraturfelt.

Disse medlemmer mener vi står overfor et veskilte i litteraturpolitikken. Undersøkelser viser at færre unge leser, og det i dag mangler konkrete tiltak for å fremme leselestyring, på tross av at regjeringen i kulturmeldingen fremhever «leseevne og leselestyring som nøkkel til dannelse og refleksjon». Disse medlemmer viser til at regjeringen iverksatte enkelte lesefremmende tiltak i Bokåret 2019, men at disse deretter raskt ble avvirket. Disse medlemmer vil understreke at arbeidet med å skape leselestyring ikke løses gjennom kortsiktige tiltak og nasjonale bokår, men gjennom langsiktige tiltak og utvikling.

Disse medlemmer mener det er behov for å se litteratur i et dobbelt perspektiv, både kulturpolitisk og kunnskapspolitisk. Det er derfor naturlig at en slik strategi utarbeides i samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, i tett dialog med bransjen. Strategien må inneholde tiltak for å styrke tilgangen til litteratur i hele landet, forutsigbare rammer for leselestyringsorganisasjonene og tiltak som sikrer at den gode norske litteraturen både kan skrives og komme ut til leserne.

Disse medlemmer viser til norsk litteratur markerer seg sterkt både her hjemme og internasjonalt. Disse medlemmer er opptatt av at det føres en litteraturpolitikk som er helhetlig, og som blant annet inneholder en boklov som sikrer fastprissystemet, som har fokus på styrking av kunstnerøkonomien og som sikrer et likeverdig tilbud av god norsk litteratur i hele landet, gjennom styrking av innkjøpsordningene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2021, der det ble foreslått tiltak for å styrke kunstnerøkonomien, innkjøpsordningene og leselestyringsorganisasjonene. Disse medlemmer viser også til at tidlig innsats i skolen har vært en av Arbeiderpartiets viktigste saker i mange år, og vil trekke frem at de borgerlige partiene sju ganger har stemt mot Arbeiderpartiets forslag om å innføre en lese-, skrive- og regneargati for de yngste elevene. I den forbindelse vises det til Arbeiderpartiets alternative budsjett, der det ble satt av 104 mill.

kroner til innføring av lese-, skrive- og regneargienten gjennom innsatsteam og mer ressurser for skoleåret 2021–2022. I helårseffekt utgjør dette 250 mill. kroner til en styrket lese-, skrive- og regneopplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil også trekke frem viktigheten av at lesesatsingen også sees i sammenheng med språkpolitikken, og viser til at regjeringen nylig har lagt frem en språkløp som samlet sett svekker det norske språk generelt, og nynorsk spesielt. Dette skjer på tross av at undersøkelser viser at dagens ungdommer leser like mye på fremmedspråk som på norsk. Disse medlemmer viser til at den kommende revideringen av opplæringsloven er et viktig språkpolitisk dokument, og mener det er helt nødvendig at regjeringen her kommer med tiltak for å styrke nynorsk i barnehage, skole og i læremateriell til voksne innvandrere. Særlig er det behov for en styrket satsing på læremidler og lærerressurser på nynorsk.

Disse medlemmer viser til at tilgang på god litteratur vekker elevenes leseengasjement, og vil derfor understreke skolebibliotekenes viktige funksjon for elevenes faglige, språklige og sosiale utvikling. Disse medlemmer viser til at skolebibliotekene er avgjørende for at barna skal få nødvendig oppfølging, og at disse kan støtte opp under elevenes læring ved å stimulere til leselyst og fremme utviklingen av et godt språk. Disse medlemmer viser til at dette bekreftes gjennom NIFUs rapport 2020/14, der det fremkommer at systematisk bruk av skolebibliotek i opplæringen har positiv innvirkning på elevenes læring og leseferdigheter, i tillegg til å bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Disse medlemmer viser til at regjeringen de senere årene har svekket kommunenes budsjetter, som igjen rammer satsingen på skolebibliotekene, og at det i dag er svært store forskjeller mellom landets skolebibliotek. I tillegg er kravet til kartlegging av skolebibliotek svakt, og det finnes ingen fullgod oversikt over tilstanden i norske skolebibliotek. Dette er med på forsterke forskjellene mellom elever i ulike deler av landet og svekker elevenes tilgang til en oppdatert og mangfoldig litteratur.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener regjeringen må se på oppgavefordeling og samhandling på tvers av forvaltningsnivåer i tillegg til samarbeid mellom folkebibliotekene og skolebibliotekene og legge til rette for videreutvikling av kombinasjonsbibliotek. Videre bør regjeringen se på hvordan nasjonale lesetiltak kan spille en rolle, i samarbeid med bibliotekene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at i forskrift til opplæringsloven heter det at «Skolen skal ha skolebibliotek med mindre tilgang til skolebibliotek er sikra gjennom samarbeid med andre bibliotek.» Denne formuleringen stiller ingen krav til kvaliteten på det aktuelle skolebiblioteket, noe som fører til store forskjeller. For å sørge for at alle skoleelever får et like godt tilbud om skolebibliotek, har Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti tidligere foreslått at det bør utredes og foreslås en egen lov om skolebibliotek som stiller klare kvalitetskrav til den enkelte skole.

Disse medlemmer viser videre til at det i forslag til ny opplæringslov ble foreslått å fjerne begrepet «skolebibliotek». Disse medlemmer mener at dette forslaget svekker dagens lovverk ytterligere og vil bidra til enda større forskjeller i kvalitet og tilgang til skolebibliotek for elevene. I møte med fagfornyelsen er skolebiblioteket en viktig ressurs for å utvikle kritisk tenkning i en tid der dette er viktigere enn noen gang.

Disse medlemmer er positive til forslaget om å be regjeringen komme tilbake med en egen sak om skolebibliotek som sikrer tilgang og nødvendig kompetanse, og forventer i tillegg at konkrete tiltak for å styrke skolebibliotekene også blir tema i den varslede barne- og ungdomskulturmeldingen.

Disse medlemmer er positive til økt kunnskapsgrunnlag når man skal iverksette tiltak for å øke lesingen og lesemotivasjonen. Disse medlemmer vil også fremheve det viktige arbeidet som gjøres av leseorganisasjonene, og mener det er viktig at disse sikres forutsigbarhet og stabile rammevilkår.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter forslagsstillernes intensjon og mener det er viktig med systematisk og kontinuerlig innsats for både å opprettholde og utvikle leselyst i befolkningen. Disse medlemmer er enige i at vi trenger nasjonale lesestrategier, og merker seg at det har ikke kommet en egen selvstendig strategi etter at Språkløyper ble avsluttet i 2019.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien skal inneholde tiltak som styrker tilgangen på litteratur og legger til rette for lesefremmende tiltak i skolen, på arbeidsplassen og andre relevante steder.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det å sikre at Norge fortsatt er en lesende befolkning er en viktig politisk oppgave. En befolkning som leser godt, er en befolkning som er god til å uttrykke seg, delta

i debatter, sette seg inn i andre menneskers liv og skaffe nødvendig informasjon. Den mest effektive måten å skape lesere på, er å skape engasjement rundt lesingen og legge til rette for gode og interessante leseopplevelser.

Norge har en sterk litterær infrastruktur, der innkjøpsordningen og bokavtalen gjør at det er lønnsomt å lage gode bøker som blir tilgjengelig i hele landet i både bokhandler og bibliotek. Det er ikke en like klar politikk for å få boka ut av bokhyllene og fram til leserne. Lese-strategiene har vært kortvarige og varierende, og gode nasjonale lesekampanjer er avhengige av kortvarige prosjekttilskudd. Forfattere og engasjerte bibliotekarer i folke- og skolebibliotek gjør sammen med lærere en uvurderlig innsats for å styrke interessen for lesing hos landes barn og unge. De trenger gode rammevilkår for å lykkes i sitt arbeid. Det betyr blant annet gode bibliotek med nok bemanning og økonomi til å kjøpe inn og formidle bøker. Det betyr at litterære arrangementer planlegges slik at forfattere får møte elever i hele landet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti tidligere har foreslått et bibliotekløft for å styrke bibliotekene, og foreslår nå en varig strategi for lesing.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at både i Sverige og Danmark har man sett store satsinger på lesefremmende tiltak i de senere årene. Disse medlemmer viser til at kommunenes svekkede inntekter som et resultat av pandemien kan gå ut over tilbud som folke- og skolebibliotekene. Forfattere som reiser mye på turné og snakker med lesere i hele landet, har hatt et svært tøft år, og flere av våre dyktige formidlere har funnet annet arbeid. Det gjør det enda viktigere og få på plass en god struktur for lesing.

Disse medlemmer viser til at nasjonale leselest-organisasjoner når bredt ut og er sentrale i å skape leselest blant barn og unge. En nasjonal lesestrategi bør sikre leselestorganisasjonene stabile, forutsigbare rammevilkår og midler de kan søke på. Forslagsstillerne mener situasjonen for leselestorganisasjonene ikke er stabil slik den er i dag. Lesestimuleringsmidler som forvaltes av Utdanningsdirektoratet, indeksreguleres ikke, og i forslaget til statsbudsjett for 2021 finnes det ikke lenger midler øremerket til lesestimulering. En nasjonal lesestrategi endrer dette. Videre kan leselestorganisasjoner, om de sikres nok midler, tilbys gratis nasjonale leselest-tiltak for hele skoleløpet til alle barn og unge.

Disse medlemmer merker seg at det er bred støtte for en satsing på lesing, og at organisasjonene på det litterære feltet i lang tid har etterspurt en satsing på lesing. Disse medlemmer merker seg også at mange av organisasjonene understreker at det er avgjørende at

det etableres gode samarbeid mellom kultur- og utdanningssektoren.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien må inneholde tiltak for å styrke tilgangen på litteratur og legge til rette for lesefremmende tiltak i skolen og på arbeidsplassen og andre relevante steder. Den må også inneholde forslag til kompetanseløft for å legge til rette for engasjement og motivasjon for lesing. Strategien må være økonomisk forpliktende og være et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, og bransje- og leseorganisasjonene må inkluderes i en tidlig fase av utformingen av strategien.»

Disse medlemmer viser til at skolebibliotekene er og skal være en læringsarena i og på tvers av alle fag og et samlingspunkt som formidler litteratur og digitale ressurser uavhengig av lesenivå og funksjonsnivå. PISA-undersøkelser viser at barn og unge som leser mye, men kommer fra hjem uten bøker, presterer bedre enn dem som kommer fra hjem med mange bøker, men som ikke leser på fritiden. Forskning viser at skolen, ved å gi elevene mulighet og tid til å lese selvvalgte bøker på skolen og på fritiden, kan utjevne virkninger av ulik sosial bakgrunn på elevers skoleprestasjoner og lesing. Dessverre er forskjellene mellom skolebibliotekene i dag for store. Mange skoler har ikke eget skolebibliotek, og noen skoler kan dessverre kun tilby nedstøvede kasser med gamle bøker eller stengte rom. Skoleelever har rett og slett svært ulikt tilbud om skolebibliotek i Norge i dag, og dette er et demokratisk problem. Alle barn og unge skal ha like muligheter, og dermed bør alle ha tilbud om skolebibliotek på sin skole.

Det er behov for lokaler, slik at skolebibliotekene kan være tilgjengelige og åpne i skoletiden. I tillegg trengs det kompetente skolebibliotekarer med skolebibliotekfaglig kompetanse som har kunnskap om læreplanen og pedagogikk, og som kan finne riktig bok til riktig leser, noe som er sentralt for å skape leselest.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om skolebibliotek, der de kommer med forslag om å pålegge kommunene en plan for skolebibliotek som sikrer at alle barn har jevnlig tilgang, også på egen hånd, til et skolebibliotek med en fagutdannet bibliotekar.»

Disse medlemmer viser til at Språkløyper ble avsluttet i 2019 og har ikke blitt erstattet med en ny stra-

tegi. Norge har hatt nasjonale flerårige lese-lyst-satsinger siden 2003, da strategien Gi rom for lesing ble etablert. Situasjonen for lesing i Norge i dag tilsier at det fortsatt er behov for at det satses på å skape økt lese-lyst og bedre leseferdigheter. PISA-undersøkelsen fra 2018 viser at én av fem norske 15-åringer leser så dårlig at de vil få problemer i videre utdanning og arbeidsliv. Forslagsstillerne mener det er behov for å utarbeide en ny nasjonal lese-lyststrategi og sette av midler til dette. Leseevne blant barn og unge er sentralt når man fremover skal bygge Norge som kunnskapsnasjon.

I 2017 ble «falske nyheter» kåret til årets nyord av Språkrådet. I en tid hvor feilaktig informasjon florerer, og falske nyheter får prege samfunnsdebatten, er fokus på lesing avgjørende for å få kompetanse i å skille fakta fra fiksjon. Tall fra PISA-undersøkelsen viser at nærmere 70 pst. av norske elever sliter med å kritisk vurdere en teksts troverdighet. Ved å satse på lesing vil man kunne skape selvstendige individer som kan orientere seg i en stadig mer komplisert verden. At barn og unge lærer å lese og utvikle empati og forståelse, er avgjørende for demokratiet og hvilket samfunn vi vil ha.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en rapport om hvilke tiltak som har best effekt for å øke lesing og lesemotivasjon.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, er enige i at det er behov for å se litteraturen i et dobbelt perspektiv, både kulturpolitisk og kunnskapspolitisk. Derfor er flertallet glad for at lesing er en av fem ferdigheter som i læreplanene fra 2020 er løftet som prioriterte grunnleggende ferdigheter. Flertallet er opptatt av at regjeringen over mange år har satset på skole- og kunnskapspolitikken med fokus på grunnleggende ferdigheter for elevene og kompetanseheving for lærerne. En lese-, skrive- og regnearanti som Arbeiderpartiet har foreslått, vil ikke gi de samme langsiktige effektene.

En viktig faktor som må løftes for å øke lesingen blant unge, er at litteraturen må være tilgjengelig for alle. Når Sosialistisk Venstreparti skriver «en politikk for å få boka ut av bokhyllene», er det en god påminnelse om at vi også må tenke bøker i andre formater enn de tradisjonelle.

Flertallet er derfor glad for at regjeringen nå iverksetter en utredning av bokmarkedet. Strukturen i bokbransjen, digitalisering og fastprisordningen er blant temaene som skal utredes. I Granavolden-plattformen står det at fastprisordningen for bøker skal videreføres, samtidig som det skal vurderes hvordan konkurransen i bokmarkedet kan bli bedre. For å gjøre

denne vurderingen er det behov for et større kunnskapsgrunnlag.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at litteraturen er nøkkelen til dannelse og kritisk refleksjon. Den gir innsikt som gjør det mulig å delta i samfunnet. Det er viktig at det skapes god litteratur som er tilgjengelig for alle. Fastpris på bøker er et av de viktigste litteraturpolitiske virkemidlene vi har i dag, og en utredning kan svare på sentrale problemstillinger knyttet til også andre deler av bokmarkedet. Målet må være tiltak som er med på å sikre en litteraturpolitikk som ivaretar hovedmålene i litteraturpolitikken, og som bidrar til mangfold og leseglede for alle.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien skal inneholde tiltak som styrker tilgangen på litteratur og legger til rette for lesefremmende tiltak i skolen, på arbeidsplassen og andre relevante steder.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien må inneholde tiltak for å styrke tilgangen på litteratur og legge til rette for lesefremmende tiltak i skolen og på arbeidsplassen og andre relevante steder. Den må også inneholde forslag til kompetanseløft for å legge til rette for engasjement og motivasjon for lesing. Strategien må være økonomisk forpliktende og være et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, og bransje- og leseorganisasjonene må inkluderes i en tidlig fase av utformingen av strategien.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om skolebibliotek, der de kommer med forslag om å pålegge kommunene en plan for skolebibliotek som sikrer at alle barn har jevnlig tilgang, også på egen hånd, til et skolebibliotek med en fagutdannet bibliotekar.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen legge frem en rapport om hvilke tiltak som har best effekt for å øke lesing og lese-motivasjon.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:75 S (2020–2021 – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om en nasjonal leselyststrategi – vedtas ikke.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 23. februar 2021

Kristin Ørmen Johnsen

leder

Tage Pettersen

ordfører

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Statsråden

Stortinget - Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/6378-

12. januar 2021

Svar vedrørende Dokument 8:75 S (2020-2021) om en nasjonal leselyststrategi

Jeg viser til representantforslaget fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om en nasjonal leselyststrategi. Representantene har fremmet følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien må inneholde tiltak for å styrke tilgangen på litteratur og legge til rette for lesefremmende tiltak i skole og på arbeidsplassen og andre relevante steder. Den må også inneholde forslag til kompetanseløft for å legge til rette for engasjement og motivasjon for lesing. Strategien må være økonomisk forpliktende og være et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om skolebibliotek, der de kommer med forslag om å pålegge kommunene en plan for skolebibliotek som sikrer at alle barn har jevnlig tilgang, også på egen hånd, til et skolebibliotek med en fagutdannet bibliotekar.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem en rapport om hvilke tiltak som har best effekt for å øke lesing og lesemotivasjon.

Regjeringen er opptatt av at hele befolkningen lærer å lese, og at det oppleves lesemotivasjon og leseglede. Å lære å lese handler om alt fra den aller første stavingen til å forstå kompliserte og sammensatte tekster. Å lære å lese betyr rett og slett å få mulighet til å delta i samfunnet. Leseevne og leselyst er en nøkkel til danning og refleksjon. Vi lever i et skriftsamfunn, vi møter skrift overalt, både i jobb og i fritid, og det krever gode leseferdigheter og leseengasjement. I skolen er lesing del av den faglige kompetansen og nødvendig for læring og faglig forståelse i alle fag.

Som representantene peker på, viser PISA 2018 at det finnes flere utfordringer når det gjelder norske elevers lesekompetanse. Regjeringen bekymrer seg også for de utfordringene som kommer fram i PISA-undersøkelsen, og vi er opptatt av å sikre at alle barn og unge får en god leseopplæring og leseutvikling gjennom hele opplæringsløpet.

Jeg har hentet innspill fra Kunnskapsdepartementet.

Forslag 1:

Langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen er viktig. Over kulturbudsjettet legger regjeringen godt til rette for både produksjon og formidling av et mangfoldig litteraturtilbud. Innkjøpsordningene i Kulturrådet er avgjørende for produksjon av ny litteratur. Evalueringen av innkjøpsordningen, utført av Høgskolen i Volda 2020, viser at innkjøpsordningen er en rimelig og effektiv ordning som sikrer både å skape og spre litteratur. Regjeringen gir også tilskudd til flere organisasjoner som bidrar til leseglede og jobber langsiktig med formidling til ulike målgrupper over hele landet.

Høsten 2019 la regjeringen fram *Nasjonal bibliotekstrategi 2020 - 2023 Rom for demokrati og dannelse*. Strategien er helt sentral i arbeidet med å fremme lesing over hele landet. Strategien er senere forlenget fram til 2024 på grunn av pandemisituasjonen som oppsto i mars i fjor. Strategien slår fast at:

Litteraturen og lesingen står historisk sterkt, men utfordres kontinuerlig av andre underholdningsformer og nye plattformer. Dette gjør ikke bibliotekene mindre viktige. Litteratur, lesing og tilgang til kunnskap er minst like viktig i det samfunnet vi lever i nå. Tilgang til kunnskap er en forutsetning for å delta i samfunnslivet, og det motvirker ulikheter i befolkningen.

Gjennom denne strategien vil regjeringen bidra til å utvikle bibliotekene som synlige institusjoner i kommuner, skoler og læringsinstitusjoner. Det er et uttalt mål at bibliotekene skal nå nye brukere med litteratur og lesing, legge til rette for kunnskapsformidling og at bibliotekenes digitale samlinger skal økes. Regjeringen vil gjennom strategiske grep bidra til at bibliotekene og bibliotekarene skal nå frem til flere, også de som ikke selv oppsøker biblioteklokalet. I strategien sies videre at:

Biblioteket må tilby sine tjenester utenfor bibliotekrommet. Lesingen, litteraturen og biblioteket skal synliggjøres på arenaer der det er mulig å nå de gruppene som ikke leser eller bruker bibliotekets tjenester.

For å oppnå dette vil Nasjonalbiblioteket årlig lyse ut midler til aktiv formidling, slik at folkebibliotek og fylkesbibliotek i hele landet kan skape gode tiltak for å styrke lesingen og øke utlånet av fysisk og digitalt materiale fra samlingene. Dette vil skje i hele strategiperioden. Første runde med fordeling av prosjektmidler fant sted høsten 2020 og gjelder for 2021. I denne runden ble det fordelt 15,5 millioner kroner til over 100 formidlingstiltak i norske folkebibliotek. Dette omfatter formidlingstiltak i over halvparten av landets kommuner. Mange av formidlingstiltakene innebærer at folkebiblioteket skal samarbeide med skoler og barnehager. Mange legger også opp til samarbeid med institusjoner, foreninger eller arbeidsplasser i kommunen eller tilstedeværelse på eksterne arrangement og etablere lesegrupper for unge eller voksne. Nasjonalbiblioteket forvalter utviklingsmidler for å nå målene i strategien på til sammen 48,5 mill. kroner (i spillemidler).

At folkebibliotek oppleves som viktige kulturinstitusjoner i Norge, henger sammen med den sterke stillingen som litteratur og lesing har i befolkningen. Prosentdelen av befolkningen som leser bøker, holder seg på et høyt nivå til tross for at konkurransen om tidsbruken til folk øker. Leserundersøkelsen 2020, gjennomført av Ipsos MMI på vegne av Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen, viser likevel at gjennomsnittlig antall leste bøker har gått ned i aldersgruppene 16-24 år og 25-39 år. Derfor trengs det fornyet innsats for å fremme leseevne og lese lyst, ikke minst blant unge. Regjeringen satser på litteratur og bibliotek for barn og unge, blant annet ved å styrke barne- og ungdomsbokforskningen og støtte etableringen av et norsk masterprogram i barne- og ungdomslitterær skrivekunst i regi av Norsk barnebokinstitutt, jf. omtale i Prop. 1 S (2018–2019). Regjeringen har også besluttet å sette i gang et arbeid for å se på hvordan kulturpolitiske, men også kunnskapspolitiske og næringspolitiske mål på litteraturfeltet kan oppfylles enda bedre i fremtiden. Videre er de viktigste tiltakene i kulturbudsjettet som fremmer lesing og litteratur følgende:

- Norsk kulturfond – avsetninger til litteratur i 2020: 193 mill. kroner
- Norsk Forfattersentrum: 16, 9 mill. kroner. Formidler forfattere til arrangementer over hele landet
- Norsk barnebokinstitutt 12, 4 mill. kroner i 2020. Utdanner forfattere og bidrar til kunnskapsutvikling
- Det Norske Samlaget : 19, 8 mill. kroner. Gir ut litteratur på nynorsk
- Leser søker bok: 6,9 mill. kroner i 2020. Legger til rette for produksjon og formidling av tilrettelagt litteratur
- Foreningen !les: 4, 7 mill. kroner i 2020. Arbeider for litteraturformidling for alle grupper
- Litteraturhusene i Oslo, Bergen, Skien, Fredrikstad og Trondheim; tilsammen 11,4 mill. kroner – formidlingsarenaer og møteplasser for både barn og voksne

En annen viktig del av regjeringens kulturpolitiske satsing er Den kulturelle skolesekken (DKS). Den kulturelle skolesekken er en sentral arena for å formidle litteratur til alle barn og unge over hele landet. Kulturtanken (statlig fagetat som forvalter de statlige midlene til DKS-ordningen) samarbeider med fylkeskommunene og kommunene, og ulike fagmiljøer på regionalt og nasjonalt nivå om utvikling av DKS-ordningen og kunst- og kulturformidlingen til barn og unge innenfor ulike kunst- og kulturuttrykk. Innen litteraturfeltet har de valgt å prioritere tiltak som har kunnet bidra til nye og innovative samarbeid, å skape møteplasser samt å styrke visningsarenaen Komma. Regjeringen har i budsjettet for 2021 satt av 4 mill. kroner for å stimulere til nyproduksjon i DKS-ordningen, innenfor alle kunstuttrykk. Kulturtanken skal i sitt arbeid med å forvalte midlene sikre at det også skapes litteraturproduksjoner som kan vises i ordningen.

Fra Kunnskapsdepartementet:

Denne høsten fikk skolen nye læreplaner gjennom fagfornyelsen. I læreplanene er de fem grunnleggende ferdighetene, som ble innført med Kunnskapsløftet, tydeliggjort og prioritert. Lesing er en av disse fem ferdighetene. De nye læreplanene legger til rette for at elevene utvikler lesekompetansen sin gjennom hele opplæringsløpet, og både leseferdigheter, lesemotivasjon og det å lære å bruke biblioteket er vektlagt. Elevene skal lese både skjønnlitteratur og sakprosa, og de skal beherske ulike lesestrategier. De skal også lære å

reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har, og de skal lære å utvise kildekritikk.

Kompetanseutvikling og videreutdanning

God leseopplæring handler også om lærere som har god og oppdatert kompetanse på feltet. I 2020 ble det bevilget 1,54 milliarder kroner på å gi lærere i skolen tilbud om videreutdanning gjennom strategien *Kompetanse for kvalitet*. Disse midlene går til individuelle kompetansetiltak der lærere med støtte fra staten kan utvikle sin formelle kompetanse innenfor prioriterte fag og kompetanseområder. Norsk, norsk tegnspråk, samisk, matematikk og engelsk er særlig prioritert i perioden 2015-2025. Rundt 40 000 lærere har siden 2015 fått tilbud om videreutdanning, og høsten 2020 fikk om lag 6000 lærere tilbud innenfor denne strategien. Om lag 1400 av disse lærerne gjennomfører videreutdanning innenfor fag/fagområder som norsk, norsk tegnspråk, samisk, andrespråkspedagogikk, begynneropplæring og lesing og skrivning som grunnleggende ferdighet.

Regjeringen har i tillegg lagt til rette for en desentralisert ordning for kompetanseutvikling der lærere, skoleledere og skoleeiere har hovedrollen i arbeidet med å utvikle kvaliteten i skolen. Målet med ordningen er at den skal møte de lokale utfordringene mer treffsikkert enn generelle statlige tiltak og at alle skoler, kommuner og fylkeskommuner gjennom samarbeid med universitet og høyskoler skal ta ansvar for å drive kvalitetsutvikling lokalt. God kompetanseutvikling skal være forankret på skolenivå og skal bidra til å videreutvikle et profesjonelt læringsfellesskap blant lærere og skoleledere. Hovedprinsippet er at den statlige styringen skjer gjennom juridisk og økonomisk rammestyring - ikke gjennom statlige satsinger på ulike områder.

I 2020 ble det bevilget 230 mill. kroner til desentralisert ordning for kompetanseutvikling i grunnskole og videregående skole, og i statsbudsjettet for 2021 er bevilgningen videreført med om lag 260 mill. kroner. Disse midlene går i hovedsak til kollektivt baserte kompetansetiltak som rettet mot et samlet personale i skolen. Det er laget samarbeidsforum i alle fylker og disse vurderer hvordan midlene skal brukes for å nå de overordnede sektormålene. Rapportering fra Utdanningsdirektoratet viser at det er stor oppslutning om disse ordningene hos flertallet av aktørene. Det store flertallet av kommunene oppgir at alle eller de fleste skoler i kommunen gjennomfører kompetansetiltak finansiert gjennom de statlige midlene i desentralisert ordning. Tilbakemeldinger så langt tyder også på at de lokale vurderingene av behov stemmer godt overens med nasjonale vurderinger av kompetansebehov. Valg av kompetanseområder i de lokale tiltakene viser at tema som fagfornyelsen, læringsmiljø, digital kompetanse, ledelse og organisasjonsutvikling, inkludert analysekompetanse, og grunnleggende ferdigheter er tema som går igjen over hele landet. I Spørsmål til Skole-Norge våren 2020 svarer også 80 prosent av kommunene at analyser av behov for kompetansetiltak gjennomføres gjennom kollektive prosesser på skoler og i kommunene. Første delrapport i evaluering av ordningen kommer våren 2021.

I 2021 etableres det en felles tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling i barnehage og grunnopplæring som skal bidra til å koordinere og videreutvikle statens bidrag til det lokale arbeidet med kompetanseutvikling. Utdanningsdirektoratet jobber med å videreutvikle

støtteressurser som skal bidra til å avklare roller og oppgaver, sikre likeverdig utvikling av ordningene mellom fylkene, og støtte det lokale arbeidet med å analysere behov og identifisere tiltak for kompetanseutvikling. Statsforvaltningsembetene har også en sentral rolle i dette arbeidet i alle fylker, gjennom støtte til det lokale analysearbeidet og å stimulere til systematisk arbeid hos alle skoleeiere i landet.

Siden 2015 har også staten pilotert en ordning med lærerspesialister som skal bidra til å utnytte og videreutvikle kompetansen til dyktige lærere som kan drive faglig utvikling og få andre i personalet med seg i dette arbeidet. Man kan være lærerspesialist i 11 ulike områder og blant disse er norsk med særlig vekt på lese- og skriveopplæring og begynneropplæring. Vi har også etablert en egen lærerspesialistutdanning gjennom denne piloten, og universitet og høyskoler tilbyr lærerspesialistutdanning blant annet i begynneropplæring og i norsk. I begge disse studiene er leseopplæringen en sentral del.

Språkstrategien *Språkløyper* ble avsluttet i 2019, men nettressursene *Språkløyper.no*, som inneholder kompetanseutviklingspakker i språk, lesing og skriving, er fortsatt tilgjengelig selv om strategiperioden disse ble utviklet i, er over. Her er blant annet lesemotivasjon, kritisk lesing og skolebibliotek som pedagogisk ressurs en del av innholdet i kompetanseutviklingspakkene.

Det er altså lagt godt til rette for kompetanseutvikling innenfor temaet lesing, men vi er samtidig opptatt av å følge godt med på utviklingen i elevenes lesekompetanse og vurdere om det er behov for andre eller forsterkede tiltak på dette området.

Representantene viser til hvor viktig leselyst er for leseutviklingen. Regjeringene enig i at leselyst og leseglede er viktig for å utvikle gode leseferdigheter, og da språkstrategien *Språkløyper* ble avsluttet i 2019, ble midlene til lesestimulering videreført for 2020. I neste års statsbudsjett er det over kap. 226, post 21 satt av 4 mill. kroner til ordningen der private, frivillige og ideelle organisasjoner kan søke om tilskudd til lesestimuleringstiltak. Dette kommer ikke eksplisitt fram i Prop. 1 s, men ligger inne i disponeringsplanen for posten og er tydeliggjort i bl.a. spørsmål 51 fra Arbeiderpartiet om samlet innsats knyttet til leselyst.

Forslag 2:

Fra Kunnskapsdepartementet:

Undersøkelsen Spørsmål til skole-Norge fra våren 2020, viser at de fleste skoler som deltok i undersøkelsen har eget skolebibliotek. Det betyr at veldig mange elever har tilgang til bibliotek daglig, og det tror vi er en stor styrke. Biblioteket gir gode møter med all verdens litteratur og bidrar leselyst og leseglede. Skolebiblioteket kan også være en viktig samarbeidsarena og et sted for inkludering. For å bidra til å styrke skolebibliotekene har vi en tilskuddsordning der kommuner kan søke om støtte til å utvikle skolebibliotekenes arbeid med lesestimulering. I år er dette tilskuddet på 14,5 mill. kroner. Det følger av opplæringsloven at elevene skal ha tilgang til skolebibliotek. Departementet skal sende forslag til ny opplæringslov på høring før sommeren 2021, og i dette arbeidet vil reglene for

skolebibliotek bli gjennomgått. Arbeidet med ny lov er en oppfølging av opplæringslovutvalgets utredning i NOU 2019: 23.

Forslag 3:

Fra Kunnskapsdepartementet:

I den siste tiden har vi fått flere rapporter som har gitt oss mye kunnskap om leseopplæring og leseutvikling, blant annet den norske publikasjonen med resultater fra PISA 2018, PIRLS og Språkløyper. Framfor å bestille flere rapporter, ønsker vi heller å prioritere å se grundig på det kunnskapsgrunnlaget vi har og vurdere eventuelle nye tiltak ut fra dette.

Med hilsen

Abid Q. Raja